

**Akademia Wychowanie Fizycznego
Im. Bronisława Czecha
w Krakowie**

Rynek turystyczny Cypru

**Maria Wróblewska
V rok TiR / zaoczne
Specjalność Obsługa Ruchu
Turystycznego**

SPIS TREŚCI:

ROZDZIAŁ I. Wiadomości ogólne dotyczące Cypru

1. Ustrój polityczny
2. Krajobraz
3. Warunki klimatyczne
4. Fauna i Flora
5. Komunikacja wewnętrzna

ROZDZIAŁ II. Gospodarka Cypru

1. Walory turystyczne Cypru
2. Główne regiony turystyczne

ROZDZIAŁ III Warunki rozwoju i charakterystyka ruchu turystycznego na Cyprze

1. Ruch turystyczny
2. Rozkład czasowy ruchu turystycznego
3. Sezonowość ruchu turystycznego
4. Charakterystyka bazy noclegowej

Rozdział IV ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO

1.RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ

- 1.) Kierunki wyjazdów zagranicznych ludności Cypryjskiej
- 2.) Cel wyjazdów zagranicznych
- 3.) Struktura wiekowa podróżujących Cypryjczyków
- 4.) Płeć podróżujących Cypryjczyków
- 5.) Najchętniej wybierany środek transportu przez ludność Cypryjską

2.RYNEK RECEPCJI TURYSTYCZNEJ

- 1.) Liczba przyjazdów turystów zagranicznych
- 2.) Cel przyjazdów turystów zagranicznych
- 3.) Najczęściej wybierany rodzaj zakwaterowania
- 4.) Liczba noclegów turystów zagranicznych
- 5.) Rejony najczęściej odwiedzane przez turystów
- 6.) Liczba noclegów turystów w poszczególnych regionach geograficznych
- 7.) Rodzaj wyjazdu

- 8.) Struktura wiekowa turystów odwiedzających Cypr
- 9.) Płeć turystów odwiedzających Cypr
- 10.) Wydatki turystów zagranicznych
- 11.) Najchętniej wybierane środki transportu przez turystów zagranicznych

ROZDZIAŁ V Ekonomiczne znaczenie przyjazdów na Cypr

- 1. Ekonomiczne znaczenie turystyki zagranicznej

ROZDZIAŁ VI Zakończenie.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

BIBLIOGRAFIA

WSTĘP

Prezentowana praca składa się z sześciu rozdziałów w których przedstawiłam główne zagadnienia dotyczące turystyki jako zjawiska społecznego, najważniejsze aspekty będące przedmiotem rozwoju turystyki na Cyprze oraz analizę rynku turystycznego.

W pierwszym rozdziale uwagę poświęciłam przede wszystkim wiadomością ogólnym takim jak; ustrój polityczny, położenie i warunki klimatyczne.

Kolejne rozdziały poświęcone są faunie i florze. Przedmiotem który będzie wiodący w tej pracy jest turystyka, zatem wykazanie procesów z tym zjawiskiem związanym będzie jak najbardziej pożądane. Dlatego poświęciłam uwagę zarówno czynnikom wewnętrznym takim jak gospodarka i jej wpływ na rozwój turystyki jak i zewnętrznym czyli analizie rynku turystycznego krajowego i zagranicznego oraz jakie znaczenie dla Cypru odgrywa turystyka zagraniczna.

ROZDZIAŁ I. Wiadomości ogólne dotyczące Cypru.

"Cypr to niewątpliwie najpiękniejsza i najgorętsza wyspa basenu Morza Śródziemnego. Zajmuje powierzchnię 9,3 tysiące km.2, wilkością ustępuje tylko Sycylii i Sardynii. Niezwykle różnorodna linia brzegowa ma długość 720 km . Nizina Mesaria długości około 100 km i szerokości 20-30 km otaczają od północy góry Karpason , a od południowego zachodu góry Troodhos. Cypr leży w północno-zachodniej części Morza Śródziemnego , blisko wybrzeży Azji Mniejszej, w odległości około 70 km od Turcji, 100km od Syrii i 800 km od Grecji"¹.

Stolica Cypru - Nikozja położona mniej więcej w centrum wyspy została podzielona, a granica przebiega przez miasto do dziś. Wyspa liczy sobie około 764 tysiące mieszkańców.

Jest to równocześnie najmłodsze po Malcie państwo w tej części Europy, które powstało 16 sierpnia 1960 roku

Wykopaliska archeologiczne ukazały różne okresy rozwoju cywilizacji na Cyprze. Odkrycia takie jak naczynia kuchenne, biżuteria, broń, kosztowne kamienie, srebrne i złote monety pokazują zmieniające się aspekty dawnego życia. Podczas ery neolitu zaczęto wyrabiać pierwsze ceramiczne przedmioty, a w epoce chalkolitu

¹ Cook Thomas, *Cypr*, wyd. Wiedza i Życie, Warszawa 1997

dużego znaczenia nabrała miedź, która zaczęto nawet eksportować co dodało Cyprowi dostatku i znaczenia.

Mapa Cypru

Źródło: <http://www.cypr-lastminute.pl/informacje/cypr,mapa,227.html>

1. Ustrój polityczny.

Głową państwa jest prezydent wybierany na 5 lat w wyborach powszechnych. Wybory są dwuetapowe. Członków rządu na pięcioletnią kadencję wyłania się z Izby Reprezentantów. Konstytucja nakazuje, aby w skład organu ustawodawczego wchodziło 56 posłów greckich i 24 posłów tureckich.

Od 1964 roku w Izbie Reprezentantów zasiadają tylko posłowie greccy.

Na północy Turcy Cypryjscy od 1983 roku rządzą się sami. Dziesięciu członków 50-osobowego parlamentu wchodzi w skład rządu. Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych, premiera zaś wyznacza prezydent. Jest nim na ogół lider najsilniejszej partii w parlamencie- obecnie Związku Narodowego Turków Cypryjskich. Wybory odbywają się co cztery lata. Na południu głosy dzielą między siebie: partia komunistyczna AKEL- Postępowa Partia Ludu Pracującego, EDEK -Zgromadzenie demokratyczne oraz Partia Demokratyczna. Obecnie władzę sprawuje koalicja Partii Demokratycznej Zgromadzenia Demokratycznego.

Pierwsze wybory prezydenckie wygrał Arcybiskup Makarios, głowa Kościoła Cypryjskiego , który sprawował urząd aż do śmierci w 1977 roku. Pomimo dużego znaczenia i wpływów partii komunistycznej, Cypr jest oazą wolnego rynku. Do państwa należą przedsiębiorstwa usług publicznych. Wśród Greków cypryjskich toczą się dyskusje w jaki sposób osiągnąć porozumienie ze społecznością turecką i

odzyskać utracone ziemie. Obecnie problem ten pozostaje nierozwiązany. Turyści przybywający na wyspę wszędzie dostrzegają oznaki dobrobytu (odzwierciedleniem tego są autostrady i tamy). Cypr może poszczycić się dobrze rozwiniętym systemem edukacji publicznej. Obowiązek uczęszczania do szkoły ma każdy kto ukończył 5 i pół roku. Dzieci najpierw idą do 6-letniej szkoły podstawowej, potem do gimnazjum. Po trzech latach nauki dokonują wyboru między uczelnią akademicką a wyższą uczelnią zawodową. Od 1992 roku działa Uniwersytet cypryjski. Bezpłatna opieka lekarska przysługuje wyłącznie osobom o najniższych zarobkach. Cypryjczycy cieszą się dobrym zdrowiem- średnia wieku kobiet wynosi 79 lat, a mężczyzn 74 lata.

Dzisiejszy Cypr wydaje się stabilnym państwem demokratycznym, aczkolwiek żywe wspomnienia o wydarzeniach z 1974 roku przypominają, że może dojść do politycznego konfliktu.

2. Krajobraz.

Cypr jest wyspą pochodzenia wulkanicznego. Powstała w okresie miocenu wskutek erupcji wulkanicznej. Oddzieliła się od kontynentu gdy kształtował się Archipelag Peloponeski i Azja Mniejsza. W wyniku burzliwych narodzin Cypr nawiedzały liczne trzęsienia ziemi. Ostatnie większe trzęsienie ziemi miało miejsce 55 lat temu. Na Cyprze wyróżnia się dwa pasma gór: Troodhos i Karpason. Najwyższym szczytem gór Troodhos ciągnących się w środkowej części wyspy jest Olimp, który wznosi się 1952 m n. p. m, przez znaczna części zimy najwyższe pasma gór pokrywa warstwa śniegu. Nieco niżej rosną cedry, sosny i dęby. Wszędzie widać uprawy winnej latorośli pnące się po najbardziej stromych zboczach.

Od południa górskie stoki łagodnie opadają ku miastu Limassol i południowemu wybrzeżu. Tymczasem północno granitowy grzbiet jest bardzo stromy. W tej części gór uprawy ograniczone są do niewielkiej ilości pól.

Na północy znajdują się zbudowane głównie z wapienia góry Karpason z największym szczytem- Pentadaktylos (po turecku: Besparmak). Wierzchołek tego szczytu jest poszarpany i przypomina "pięć palców". Północne stoki gór porastają lasy sosnowe, południowe są całkiem nagie. Wyspa wyróżnia się charakterystyczną linią brzegową- od skalistych zatoczek po rozległe, piaszczyste plaże. Na Cyprze są trzy największe rzeki wysychające letnią porą- mają swe źródła w górach Troodhos: Pedieos (płyne na wschód do Zatoki Famagusta); Karydi (płyne na zachód do Zatoki Morfu); Kouris (płyne na południe do Episkopi).

Miedzy dwoma pasmami gór rozciąga się nizina Mesaria, na której leży stolica wyspy-Nikozja. Nizina jest bardzo żyzna, choć w lecie całkiem wysuszona przez słońce. Krajobraz wyspy najlepiej odzwierciedla przyroda. Wszechobecna, zachwycająca i dzika, a zarazem dostępna, tajemnicza i groźna, a jednocześnie zachęcająca do korzystania z jej uroków, czemu sprzyja klimat panujący na Cyprze." W ciągu godziny można przenieść się z zaśnieżonych gór Troodhos na słoneczne wybrzeże, aby po wyczerpujących harcach na nartach znaleźć ukojenie w wodach Morza Śródziemnego. Przyroda cypryjska pełna jest kontrastów. Zielone palmy ogląda się na tle ośnieżonych gór, szarobura, kępkowata makia pokrywająca zbocza wzgórz Kyrenii na północy i gór Troodhos w centralnej i zachodniej jego części, sąsiaduje z żywą zielenią lasów cedrowych oraz sadów oliwkowych i winnic, mgła nad górami przechodzi w błękit nieba z drugiej strony".²

Spokój, piękno i bezpieczeństwo- taki właśnie jest Cypr. To także port będący oknem na Jerozolimę i Egipt, to wreszcie białe plaże, kryształowe morze i grzejące nieodmiennie słońce.

3. Warunki klimatyczne.

Cypr ma klimat podzwrotnikowy morski. Jest najgorętszą i najbardziej suchą wyspą w basenie Morza Śródziemnego. Upały zaczynają się w maju, od czerwca do sierpnia temperatury przekraczają 30 st. C.

Na wybrzeżu, a w głębi wyspy dochodzą nawet do 38 st. C. Deszcz pada jedynie między październikiem a majem (co sprawia, że na Cyprze występuje niedobór wody). W górach jest znacznie chłodniej, zwłaszcza w nocy. Morze jest najcieplejsze od maja do października.

W miesiącach zimowych spadają obfitsze deszcze, wyczarowując zieloną prerię na centralnej równinie Mesaoria. Jest zimno, a zmierzch zapada dość wcześnie. W kwietniu wyspę pokrywa kobierzec pięknych kwiatów, wycieczki górskie zyskują dzięki niezmienniej pogodzie, a powietrze przesycone jest ciężkim zapachem winogron i pomarańczy. Im bliżej lata, tym bardziej sucho i gorąco. W lipcu i sierpniu najlepiej wybrać się na północ, gdzie zwrócone w stronę morza zbocza wzgórz Kyrenii odświeża wilgotny morski wiatr i turystom nie uprzykrzają życia ani wysokie temperatury, ani tłumy wczasowiczów.

² Marc Dublin, *Cypr - Praktyczny Przewodnik*, wyd. PASCAL 2000

5. Fauna i flora.

Dzięki swemu położeniu Cypr zadziwia różnorodnością roślin i zwierząt pochodzących z Azji Mniejszej, Afryki i krajów śródziemnomorskich. Ponieważ wyspę ominęły zniszczenia epoki lodowcowej, która poczyniła tak rozległe spustoszenia w północnej Europie, zachowała ogromną różnorodność typów skał i środowiska naturalnego. Utrzymuje się tu bogata flora obejmująca około 1350 różnych gatunków roślin kwitnących.

Wyspa pozostawała długo w odosobnieniu, dzięki czemu roślinność swobodnie ewoluowała i obecnie ponad 90 unikatowych gatunków flory występuje wyłącznie na Cyprze. Roślinność jest odporna na spiekotę - wiele miejscowych gatunków kwiatów utrzymuje się w górach w czerwcu i lipcu, a rośliny na wybrzeżu kwitną przez cały rok. W październiku i listopadzie na Cyprze spadają pierwsze deszcze i zaczynają kwitnąć rośliny cebulkowe. Wydaje się, że wystarczy kilka kropel, aby pobudzić do życia cebulki delikatnego, białego narcyza. Wcześniej pojawia się też odmiana szafirka, która wypuszcza drobne, jasnoniebieskie kwiaty zwane przez tutejszych mieszkańców "oddechem niemowlęcia". W górach pod krzewiącym się dębem złocistym rośnie cyklamen cypryjski z ząbkowanymi na różowo kwiatami odróżniającymi go od odmian o białych płatkach.

Na początku jesieni pojawia się również obrazkowiec o interesujących kwiatach w biało- różowe paski. Pierwsze zawilce wieńcowe kwitną w rejonie wybrzeża na Boże Narodzenie, później zakwitną czerwone i różowe anemony. W sąsiedztwie tych kwiatów rośnie wyróżniający się intensywnym zapachem narcyz wielo kwiatowy oraz odmiana krokusa o promienistych kwiatach koloru głębokiej purpury.

Na Cyprze występuje niespotykane bogactwo orchidei. W pełni wiosny, od końca lutego do początków marca na nizinach zakwitają storczyki. W tym czasie równiny i niższe wzgórza mienią się prawdziwą tęczą barw. Okolice pełne są tulipanów cypryjskich, cyklamena perskiego i mieczyków.

W górach Troodos przyroda budzi się później niż na pozostałych obszarach wyspy. W miejscu, gdzie gleba południowego Cypru przechodzi w wulkaniczne tereny górskie pojawiają się nowe odmiany orchidei: żółty storczyk rzymski i różowy

storczyk anatolijski. Można tu spotkać również wiele kolczastych, kolorowych krzewów, które zdobią spalony słońcem krajobraz.

Na wyspie rozwijał się również świat zwierzęcy. Najciekawszym ssakiem jest muflon, dziko żyjąca owca górską, jeden z przodków owcy domowej. W lasach zachodniego Cypru żyje około 1200 muflonów. Zwierzęta te objęte są ścisłą ochroną. Cypr jest rajem dla miłośników ptaków. Na półwyspie Akamas wysoko ponad wierzchołkami drzew można czasem zobaczyć sępa. Najlepszym jednak miejscem do obserwowania tych ptaków są wzgórza Karpason. Południowa część masywu, a zwłaszcza skalne wyspy góry Pentadaktylos są siedliskiem jadowitych żmij, gady te można spotkać również w niższych partiach gór, gdy uciekają, aby ukryć się wśród makii, lub w leśnym podszyciu. Każdego roku wyspę odwiedzają miliony migrujących ptaków, wiele z nich zatrzymuje się tutaj w drodze do Afryki, inne spędzają tu zimę. Krzykliwy sokół wędrowny pozostaje na wyspie tak wystarczająco długo, aby założyć gniazdo. Można go spotkać na klifach przylądka Gata.

Najważniejszymi gośćmi są długonogie flamingi, które najchętniej spędzają czas brodząc w słonych jeziorach koło Larnaki i Akrotirion.

Na Cyprze jednym z najbardziej znanych ptaków jest pokrzewka śródziemnomorska. Samce tego gatunku mają wyjątkowy talent wokalny. Ciekawa jest również fauna morska. Na piaszczystych plażach Zatoki Lara składają jaja samice żółwi zielonych, gatunku zagrożonego wyginięciem. Spośród wielu gatunków jaszczurek żyjących na Cyprze, którym najwyraźniej służy gorący klimat, często można spotkać agamę. Ta niegroźna, choć niebezpiecznie wyglądająca jaszczurka, dł. ok. 30 cm lubi wygrzewać się na skałach i kamiennych murkach.

Jeszcze bardziej zadziwiającym gatunkiem, choć rzadziej spotykanym jest kameleon, słynący z niezwykłych zmian ubarwienia.

W gorących miesiącach letnich na spalonych słońcem nizinach wrażliwe na upał formy życia kryją się przed słońcem i nie słychać śpiewu ptaków, jedynie świerszcze i cykady zakłócają ciszę cypryjskiego lata.

6. Komunikacja wewnętrzna.

W większości miast na Cyprze można wynająć samochód. Popularnością cieszą się głównie Jeepy. Wszystkie główne międzynarodowe agencje wynajmu mają na wyspie swoje przedstawicielstwa. Ceny za wynajęcie samochodu są znacznie wyższe niż w Europie, ale udaje się je wynegocjować. Samochód można

wypożyczyć w jednym miejscu a oddać w innym. Minimalny czas wynajmu wynosi 1 dzień. Przy wynajmie płaci się za paliwo i ubezpieczenie. Przed wyjazdem należy sprawdzić stan techniczny pojazdu. Na Cyprze obowiązuje ruch lewostronny. Drogi są dobrze oznakowane i na ogół w dobrym stanie. Znaki drogowe są oznakowane w języku greckim i angielskim. Dzięki autostradzie "Słońca", łączącej Larnakę i Limassol z Nikozją, wyspę można przemierzyć dość szybko. Na Cyprze można skorzystać także z taksówek i minibusów wieloosobowych. Pojazdy te na południu znane są jako service taxi (taksówka publiczna). Zabierają od 4 do 7 pasażerów co tym samym obniża koszt podróżowania a równocześnie podjeżdżają na zamówienie pod hotel czy prywatny dom. Wyruszają one w momencie gdy zbierze się dostateczna ilość pasażerów. Opłata za przejazd wynosi mniej więcej dwa razy tyle co przejazd autobusem na tej samej trasie lecz trwa to znacznie krócej.

Cypryjscy kierowcy uwielbiają szybką jazdę i wyprzedzanie na ostrych zakrętach, dlatego zazwyczaj turyści podczas jazdy nie mogą czasem z wrażenia wydobyć z siebie ani jednego słowa. Na południu niektóre taksówki dojeżdżają do kurortów Troodhos. Na północy nie ma tak dużych miast, tak więc zapotrzebowanie na taksówki jest mniejsze. Na wyspie (szczególnie w Nikozji i Limassol) jest rozbudowana sieć połączeń autobusowych. Autobusy te kursują zazwyczaj od rana do wieczora a plany tras dostępne są w miejscowych biurach informacji turystycznej. Najważniejsze trasy autobusowe na południu obsługują kilka prywatnych firm (centralny dworzec autobusowy nie istnieje). Przez cały dzień autobusy kursują dosyć często a bilety kupuje się u kierowcy lub w kasie przy stanowiskach autobusów. Trudniej przemieszczać się autobusami w regionie Troodhos gdzie sieć jest słabo rozbudowana, więc brak odpowiedniego połączenia może sprawić, że wycieczka w góry z innych rejonów wyspy skończy się nie planowanym noclegiem.

W północnej części Cypru w miastach autobusy zjeżdżają się do jednej bazy, obok znajduje się budynek z kasami biletowymi i poczekalnią, ale i tu autobusy nie docierają do bardziej odosobnionych miejsc. Nie sposób tu pominąć autobusów wiejskich marki "Bedford", o pstrej karoserii. Te jedyne w swoim rodzaju pojazdy widuje się przeważnie w greckiej części Cypru. Turysta który wędruje wzdłuż drogi powinien pamiętać że dźwięk klaksonu to nie ostrzeżenie, lecz zaproszenie do skorzystania z usług. Wystarczy machnąć ręką a kierowca zatrzyma się z przyjemnością by zabrać nowego pasażera.

W nadmorskich kurortach południa można wypożyczyć niewielkie motorowery i rowery. Obowiązkiem jest jazda w kasku. Wyżynne obszary obu części wyspy to wymarzony teren dla amatorów górskich wycieczek rowerowych.

Jeśli chodzi o przyjazd na Cypr większość turystów przybywa tu drogą morską lub lotniczą (na międzynarodowe lotniska w Pafos, Nikozji i Larnace). Wewnątrz kraju jest rozbudowana gęsta sieć dróg (117 km na 100 km²). Główne porty morskie to Famagusta, Larnaka i Limassol.

ROZDZIAŁ II. Gospodarka Cypru.

W latach 50-tych gospodarka cypryjska rozwijała się w tempie, które po Izraelu było najwyższe wśród krajów wschodniej części basenu Morza Śródziemnego. Koniunkturę nakręcała budowa baz wojskowych, korzystne warunki handlu owocami cytrusowymi i duży popyt na miedź na rynku światowym.

Po uzyskaniu niepodległości w 1960 roku państwo przeszło poważny kryzys, pojawił się duży problem bezrobocia, wystąpiło zjawisko masowej emigracji. Dzięki skutecznie prowadzonej polityce rozwoju gospodarczego kryzysowa sytuacja w ciągu pierwszego dziesięciolecia została zażegnana, a kraj dalej rozwijał się w szybkim tempie. Rosnący trend został przerwany przez działania wojenne w 1974 roku.

Podział wyspy na część grecką i turecką rozłożył potencjał gospodarczy bardzo nierównomiernie. Pod kontrolą Cypryjczyków tureckiego pochodzenia znalazła się większa część rolniczej Mesaorii, 71 % plantacji cytrusów, 61 % infrastruktury turystycznej. Ogółem kontrolowany przez nich obszar dawał przed wojną 70 % dochodu narodowego.

Problemy południowej, greckiej sfery powiększał fakt przyjęcia 180 tys. uchodźców z północy, którzy podwoili ludność greckiej części wyspy.

Ruch turystyczny w latach 70-tych był na południu większy niż przed 1974 rokiem na całej wyspie. Kraj wiele zyskał dzięki osiedleniu się w greckiej strefie bogatych uchodźców z Libanu, którzy lokowali tu siedziby swoich przedsiębiorstw.

Obecnie gospodarka Cypru uzależniona jest od kilku podstawowych dziedzin:

- rolnictwa, które pozostaje jedna z głównych gałęzi mimo niedostatku wody (na Cyprze deszcz pada tylko między październikiem, a majem). Najcenniejszymi produktami cypryjskiego rolnictwa są: ziemniaki, pomarańcze, cytryny, banany. Winnice są niemal wszędzie. Rolnictwo daje zatrudnienie 1/3 ludności jest źródłem 20 % dochodu narodowego.

Na wschodzie do powszechnego użytku weszły wiatraki, które pompują wodę potrzebną do nawadniania upraw ziemniaków rosnących w charakterystycznej dla tego regionu czerwonej ziemi.

- popularna jest też hodowla owiec, zwłaszcza na naturalnych, górskich pastwiskach.
- przemysł_daje zatrudnienie około 1/4 ludności, głównie w zakładach tekstylnych, obuwniczych, cementowych, w przetwórnich owoców oraz wytwórniach win. Artykuły przemysłowe tworzą obecnie 75 % eksportu greckiej części kraju, tylko 25 % przypada na produkty rolne.
- ważną rolę w gospodarce odgrywa turystyka, która jest podstawowym źródłem przychodów dewizowych. Daje ona zatrudnienie wielu mieszkańcom Cypru.

Wyspę co roku odwiedza 2 miliony gości, a wpływy z tego tytułu są bardzo duże.

Stosunkowo wysoki jest wskaźnik wpływów na 1 turystę - (822 USD).

Na Cypr przybywają głównie Europejczycy (Brytyjczycy-30 % , Szwedzi, Niemcy), obywatele Bliskiego i Środkowego Wschodu oraz USA. Dzisiejszy Cypr jest jednym z najbogatszych państw na Bliskim Wschodzie. Bezrobocie wynosi zaledwie 3 % , a od 1975 roku produkt narodowy brutto wzrasta o 6 % rocznie.

W 1998 roku w przeliczeniu na jednego mieszkańca dochód narodowy wyniósł w części greckiej 15 400 USD, a w części tureckiej 5 000 USD. Średnia stopa inflacji w części tureckiej wyniosła 66 % , a w części greckiej 2,3 % . Do największych partnerów handlowych należą Wielka Brytania oraz kraje arabskie.

Biorąc pod uwagę import-część grecka uzyskała 3,5 mln.USD, a część turecka 374 mln.USD. Eksport w części greckiej wynosi 1,1 mln.USD, a w części tureckiej 63,9 mln.USD

1. Walory turystyczne Cypru.

Pojęcie zasoby turystyczne oznacza występujące obiektywnie elementy środowiska geograficznego , które dopiero po dokonaniu przez turystę odpowiedniej oceny mogą stać się walorami turystycznymi. Tym samym określenie walory turystyczne oznacza całość elementów środowiska naturalnego i pozaprzyrodniczych (kulturowych lub inaczej antropogenicznych, które są przedmiotem zainteresowania turystów i decydują o atrakcyjności turystycznej danego miejsca, miejscowości lub obszaru.

W literaturze geograficznej często spotykanym terminem jest określenie - walory krajoznawcze, które oznacza - obiekt materialny lub przejaw kultury duchowej stanowiący przedmiot zainteresowania turystów.

Walory turystyczne można podzielić następująco:

▪ **walory przyrodnicze dla:**

- turystyki masowej (morze, góry, wody śródlądowe, obszary o atrakcyjnym krajobrazie),
- turystyki kwalifikowanej (np. do uprawiania turystyki górskiej i wspinaczkowej, wędkarstwa, żeglarstwa, turystyki ekologicznej);

▪ **walory pozaprzyrodnicze (kulturowe lub antropogeniczne) dla:**

- turystyki masowej (np. wykopaliska archeologiczne; zabytkowe obiekty sakralne, obronne i rezydencje; zespoły urbanistyczno-architektoniczne; ośrodki turystyczno - wypoczynkowe, muzea i galerie sztuki, sklepy, restauracje, obiekty kulturalno - rozrywkowe, miejsca kultu religijnego, folklor),
- dla turystyki kwalifikowanej (np. muzea specjalistyczne, obiekty nowoczesnej architektury).

Na ogół przyjmuje się, że o wielkości i kierunkach ruchu turystycznego decydują przede wszystkim walory przyrodnicze, jednak turystyka pielgrzymkowa w czasach starożytnych i średniowieczu oraz współcześnie rozwijająca się turystyka kongresowa świadczą o tym, że również czynniki kulturowe odgrywają na niektórych obszarach poważną rolę w ostatecznym kształcie ruchu turystycznego. Zdecydowanie mniejsze znaczenie mają walory specjalistyczne, ponieważ dotyczą wąskiego kręgu potencjalnych turystów.

"Walory Cypru doceniają przede wszystkim turyści o specjalnych zainteresowaniach: pasjonaci archeologii, smakosze wina, miłośnicy kwiatów, obserwatorzy ptaków i amatorzy górskich wycieczek rowerowych. Cypr jest wyspą, która urzeka niepowtarzalną pięknnością i zadziwia oszałamiającymi kontrastami krajobrazu - od złotych linii wybrzeży po majestatyczne zalesione góry o nieskazitelnej przyrodzie. Wyspa z pewnością zaspokoi oczekiwania nawet najbardziej wymagających turystów".³

³ Marc Dublin, *Cypr - Praktyczny Przewodnik*, wyd. PASCAL 2000

Jeśli chodzi o życie kulturalne Cypr ma również wiele do zaoferowania. Oprócz lokalnych festiwali w wioskach i świąt państwowych dużą popularnością cieszą się różne zawody lekkoatletyczne i konkursy piękności.

W wielu miejscowościach w lecie organizowane są festyny ludowe i odpusty z muzyką, tańcami i poczęstunkiem. Lokalne festiwale w wioskach cieszą się dużą popularnością zarówno wśród mieszkańców jak i turystów. Niektóre z nich wywodzą się ze świąt kościelnych, inne z pogańskich obrzędów.

Do najważniejszych należą:

- Apokrea (Karnawał). Dwutygodniowy okres szalonej zabawy 50 dni przed Wielkanocą. Wszyscy świętują jedząc mięso i ser. W Limassolu odbywają się parady, bale przebierańców oraz wybory króla i królowej karnawału.

- Anthestiria (Festiwal kwiatów). Korzenie tego święta sięgają starożytności, kiedy wielką cześć odbierał bóg Dionizos. Dziś święto to obchodzi się w maju w Pafos, ma ono charakter dziękczynienia za wiosnę, gdy pola pokrywa kobierzec kwiatów-maków, stokrotek i orchidei.

- Kataklysmos- zbiega się z Zielonymi Świątkami. Obchodzi się go głównie w miastach nadmorskich. Święto to organizowane jest na pamiątkę biblijnego potopu. Uroczystości trwają kilka dni, a głównym punktem tego święta jest oblewanie się ludzi wodą, co ma symbolizować oczyszczenie.

- Festiwal piwa - organizowany jest w ostatni weekend czerwca, na terenie browarów Carlsberg, na południe od Nikozji. Degustacji piwa po przystępnych cenach towarzyszą tańce, muzyka i jedzenie.

Festiwal wina-w okolicy Limassolu znajduje się większość winnic na wyspie, a Limassol jest głównym ośrodkiem produkcji wina. Dlatego festiwal jest organizowany właśnie tutaj. Amatorzy tego trunku w parku miejskim mogą pić do woli wino najlepszych gatunków.

Na wyspie oprócz walorów kulturalnych, można podziwiać walory przyrodnicze. Słońce tutaj świeci niemal bez przerwy. Linia brzegowa jest bardzo zróżnicowana. Południowy wschód wyspy, wokół Aya Napa to jeden z najpopularniejszych kompleksów turystycznych, słynie z najlepszych na Cyprze, szerokich, piaszczystych plaż. Wysokiej klasy hotele oraz szeroko rozbudowana infrastruktura turystyczna przyciągają tu turystów z całego świata.

Ulubionym zajęciem przyjeżdżających na Cypr turystów jest wylegiwanie się na pięknych plażach.

Morze jest ciepłe, a temperatura wody wynosi 27 st. C Na ogół jest ono spokojne i intensywnie turkusowe, dzięki dużemu zasoleniu i zawartości związków mineralnych. Dla amatorów pływania, baraszkowania w wodzie, lub leniwego unoszenia się na falach jest to istny raj. Każdy hotel zapewnia sprzęt do uprawiania wszystkich możliwych sportów wodnych, od pływania na kajakach po jazdę na nartach wodnych. Deski wind surfingowe wypożycza się wszędzie.

Czyste wody umożliwiają również eksploracje podmorskich głębin, a widoki podwodnego krajobrazu zapierają dech w piersiach. Organizatorzy kursów i wycieczek dla płetwonurków cieszą się poparciem ze strony cypryjskiego resortu turystyki.

Dla amatorów pieszych wycieczek najodpowiedniejszym miejscem będą góry Troodos. Pokrywają one 1/3 powierzchni wyspy. Na północnym zachodzie pogórze sąsiaduje z morzem, a jedno z górskich zboczy kończy się aż na półwyspie Akamas.

Centralna część gór gwałtownie obniża się ku północy w kierunku niziny i nieco łagodniej na południu w stronę Limassolu. Pasma północno - wschodnie kończą się w odległości 24 km od Nikozji. W zimie szczyty gór odcinają się na tle błękitnego nieba, podczas gdy w spiekocie lata otacza je mgła. Widok z północnego stoku Olimpu na zatokę Morfu i odległe okryte śniegiem góry Taurus w Turcji, robi duże wrażenie. Troodos słynie z doskonałej wody źródlanej, którą rozlewa się do butelek i sprzedaje na całej wyspie.

Dla turystów wytyczono kilka ciekawych tras w sosnowych lasach. Ścieżki są malownicze, a powietrze orzeźwiające.

Po wyczerpujących wędrówkach można odpocząć przy wodospadach Kaledonia, które znajdują się mniej więcej w środkowej części gór. Jest to niesamowite wrażenie.

Mówiąc o walorach turystycznych nie można zapomnieć o starożytnych monasterach znajdujących się w tym rejonie. Niektóre z nich pochodzą z epoki bizantyjskiej. Malowidła zdobiące ściany klasztorów należą do najbardziej zachowanych i najciekawszych na Cyprze.

Na szlaku między Larnaką i Pafos jest więcej miejsc do odwiedzenia, niż w innych częściach wyspy.

Amatorów podziwiania średniowiecznej architektury z pewnością zachęca: średniowieczny zamek Kolossi, wielki amfiteatr w Kurion, starożytne Palea Pafos, gdzie odkryto antyczne budowle o dużym znaczeniu dla archeologii

śródziemnomorskiej. Atrakcją podróży do tego regionu są też piękne plaże. Główna droga biegnie wzdłuż wspaniałych, białych klifów, obok tak uroczych miejsc jak Petra Turomiu, gdzie jak głosi legenda- z morskich fal wyłoniła się bogini miłości - Afrodyta.

1. Główne regiony turystyczne Cypru.

Dzięki swemu położeniu na stykach trzech kontynentów Cypr jest znakomitym ośrodkiem do tranzytu turystycznego, a także miejscem pobytów wypoczynkowych.

Kraj ten posiada ponad 500 km. wybrzeży, które w części południowej są płaskie i plażowe. Dzięki walorom naturalnym oraz gęstej sieci hoteli i kąpielisk morskich w południowej części kraju rozwinął się przemysł turystyczny.

Na Cyprze jest sześć regionów: Nikozja, Limassol, Famagusta, Pafos, Larnaca, Kyrenia.

W wyniku okupacji tureckiej dostępna jest tylko część Nikozji i Famagusty, Kyrenia jest zupełnie niedostępna koncentruje się przede wszystkim w rejonie południowym (greckim).

Między górami Troodos, równina Mesaoria i morzem rozciąga się pagórkowata kraina, której krajobraz kształtują płaskowyże i niski prawie nie porośnięte góry stołowe, latem i jesienią sprawiające wrażenie nieuprawnych.

Na wybrzeżach rozciągają się najrozreglejsze na Cyprze piaszczyste plaże. Głównym miastem w tym regionie jest Larnaca, z którą o palmę pierwszeństwa konkuruje kurort wczasowy Agia Napa.

Między Agią Napą i położoną w okupowanej części Famagustą, odległą zaledwie o 20 km., powstał w ostatnim dziesięcioleciu nowy ośrodek wczasowy pod nazwą Protaras-Paralimni. Mieszkańcy tego obszaru utrzymują się głównie z turystyki, ponadto z pracy w portach i rafinerii ropy naftowej w Larnace. Zatrudnienie daje również port lotniczy w Larnace, który powstał po wojnie w 1974 roku.

Agia Napa to rolniczo-rybacka osada na którą składało się zaledwie ok. 1000 skromnych domostw, rozrzuconych na rozległym, najdalej na południowy wschód wysuniętym obszarze wyspy, po roku 1974 zamieniła się w jeden z większych kurortów wczasowych na wyspie.

Następnym ważnym regionem na Cyprze jest Larnaca.

Wprowadzony w 1974 roku podział wyspy stworzył dla Larnaki korzystną przemianę. Niepozorne dotąd lotnisko rozbudowało się przejmując od Nikozji rolę międzynarodowego portu lotniczego. Larnaka stanowi obecnie główną bramę

wjazdową na wyspę, a liczba jej mieszkańców zwiększyła się prawie dwukrotnie wskutek napływu uchodźców.

Zabudowania północnej Larnaki wznoszą się na miejscu starożytnego miasta-państwa Kition. Odkryte przez archeologów ślady domów pochodzą z II tysiąclecia p. n. e. ,Co stawia Kition na czele listy miejsc stale zamieszkanym na Cyprze. Wzdłuż brzegu ciągnie się Palmowa Promenada przy której znajduje się mnóstwo hoteli, kawiarni i restauracji. Na jej północnym krańcu leży przystań statków wycieczkowych. Klasycystyczne popiersie generała Kimona, który w 450 r. p. n. e., dowodził flotą w wyprawie na Cypr w celu wyrwania Kition spod władzy Persów, przypomina o sięgającej w starożytność historii tego miejsca.

Kolejnym godnym uwagi regionie na Cyprze jest niewątpliwie Limassol.

Miasto to leży w samym środku południowego wybrzeża Cypru. Za pasem wybrzeża wznoszą się góry Troodos, których najwyższy szczyt Olympos jest najwyższą górą na wyspie. Niedaleko Limassolu brzeg jest płaski, natomiast bardziej na zachód i na wschód od miasta przeważają wybrzeża skaliste i klifowe. Daleko w morze wysuwa się półwysep Akrotiri z najpiękniejszą plażą Lady's Mile, który otacza całą zatokę i sięga aż do przylądka Gata, oraz tamtejszych siedlisk sokołów.

Znajduje się tam lotnisko wojskowe. U nasady półwyspu leży słone jezioro, drugie na Cyprze pod względem wielkości. Pas wybrzeża w okolicach Limassolu jest bardzo żyzny; rośnie tu winorośl oraz inne gatunki owoców. Drugie co do wielkości miasto na Cyprze (156 tys. mieszkańców), wciąż się rozrasta. Limassol uchodzi za miejsce gdzie można dobrze się zabawić, słynie z ekskluzywnych restauracji, kwitnącego życia nocnego i szalonego karnawału przed Wielkim Postem.

Ze swoimi czterema wytwórniami wina Limassol uchodzi za centrum przemysłu winiarskiego-warto zwiedzić jedną z wytwórni, by nie tylko zapoznać się z procesem wytwarzania trunku, ale także poznać jego smak.

Pafos- jest to małe nadmorskie miasteczko. Gwałtowny rozwój turystyki jaki nastąpił w tym regionie po podziale wyspy w 1974 roku przyczynił się do błyskawicznej przemiany Pafos z sennej wioski w tętniący życiem kurort.

Miasto to wpisane jest na światową listę Dziedzictwa Kultury i Przyrody UNESCO.

Rozkosze pławienia się w gorącym słońcu na piasku, to nie wszystko co miasto może zaoferować swoim gościom. W Pafos podziwiać można skały i łaźnie

Afrodyty, liczne monastery i muzea, odwiedzić warto grobowce królewskie i Dom Dionizosa z przepięknymi mozaikami ukazującymi podobizny boga Dionizosa.

W kierunku na wschód od miasta leży współczesna wioska Yeroskipis, której nazwa "Święty Gaj", przypomina że w starożytności było to miejsce poświęcone Afrodycie. Romantycznie nastrojeni turyści mogą udają się do Loutra tis Aphroditis (Łaźni Afrodyty). Mit mówi że bogini zażywała tutaj kąpieli odmładzających.

Z Łaźni Afrodyty bierze początek szlak turystyczny wiodący w głąb półwyspu Akamas. Półwysep Akamas jest jednym z nieskażonych cywilizacją zakątków jakie jeszcze pozostały na wyspie.

Północne regiony Cypru są równie piękne jak południowe. Również tutaj turystów oczekuje cudowna przyroda i historyczne zabytki. Niestety ze względu na aktualną sytuację polityczną zwiedzanie całego Cypru jest prawie niemożliwe. Ponieważ wyspa jest podzielona granicę można przekroczyć tylko pieszo (do godziny 12 lub 13, z powrotem najpóźniej do 18).

Noclegi podobnie jak zakupy są surowo zabronione przez Greków cypryjskich. Władze okupowanej części udzielają jednodniowej wizy za opłatą. Północne regiony Cypru najlepiej zwiedza się pieszo.

Famagusta znajdująca się w północnej części wyspy do 1974 roku była najważniejszym portem na wyspie; tu też były zgromadzone wszystkie hotele istniejące wówczas na Cyprze.

W XIV wieku Famagusta liczyła ok. 70 tys., mieszkańców. Znajdujący się tu port obsługiwał kwitnący handel lewatyński, zapewniający miastu wielki dobrobyt.

Kościół znajdujące się w mieście tworzą uroczy kontrast z orientalnymi bazarami i minaretami, w jakie wyposażono świątynie chrześcijańskie zamieniane na meczety.

Kyrenia- najpiękniejsze miasto na Cyprze. Centrum miasta tworzy mały, prawie okrągły basen portowy z czasów panowania Wenecjan. Jego brzegi zapełniają kawiarnie i restauracje, za którymi stoją zabytkowe domy. Jedną stronę portu zajmuje potężna twierdza. W obrębie starówki widać wieżyczki kościołów i minaretów. Tuż za miastem teren zaczyna się łagodnie wznosić ku malowniczymu pasmu górskiemu Pendedakilos. Wąski pas nadbrzeżnej równiny, ciągnącej się wzdłuż północnego wybrzeża gaje cytrynowe i pomarańczowe.

Będąc na Cyprze nie można pominąć Nikozji - stolicy wyspy.

„Miasto różni się od otaczających je okolic, a jeszcze większe różnice widać w samym mieście. Ziemia ta niegdyś służyła Grekom i Rzymianom, ale dzisiaj stoją tu weneckie obwarowania i gotyckie budowle zwieńczone półksiężycem. Grecy, Turcy i Ormianie zdusili w sercu dawną wrogość i żyją w pokoju dla dobra wspólnej ojczyzny”.⁴

Miasto leży w dolinie Mesaoria między górami Kyrenia na północy, Troodos na południowym zachodzie i przypominającymi góry stołowe niskimi odgałęzieniami Troodos na południowym wschodzie. Szczyty Kyrenii, jak również ukrywające swą rzeczywistą wysokość zaokrąglone łagodne wierzchołki Troodos, przez wiele dni w roku są dobrze widoczne ze stolicy wyspy.

Korzystne położenie na równinie umożliwia miastu swobodny rozwój. Turystyka nie odgrywa w Nikozji aż tak znaczącej roli. Większość turystów przybywa tu tylko na jednodniowe wycieczki. Opadające ku dolinie skłony gór Troodos w większej części porastają lasy. Dysponujący wolnym czasem powinni wybrać się w te ciekawe regiony. Są tam piękne kościoły oraz kilka malowniczych wiosek. Przez środek doliny Mesaoria przebiega dzieląca Cypr, a także Nikozję, Zielona linia. W stolicy znajduje się jedyne przejście graniczne dla cudzoziemców. Starówka jest najciekawszą częścią Nikozji -po obu stronach muru. Tutaj skupia się większość muzeów i wszystkie historyczne zabytki, tutaj też -zwłaszcza w głównych ulicach handlowych Ledra i Onasgoras Street- panuje największy ruch. czasów bizantyjskich.

Jak widać Cypr ma dużo do zaoferowania nawet wymagającym turystom, niezależnie od rodzaju turystyki jaki preferują. Rozbudowie bazy hotelowej towarzyszy wiele inwestycji z zakresu infrastruktury, tworzonej pod kątem zaspokajania różnych potrzeb turystów.

Cypr umiejętnie wykorzystuje wszystkie posiadane walory do stworzenia turystom różnorodnych atrakcji i wzbogacenia ofert. Zabytki powstałe w różnych epokach historycznych, skarby natury, bogactwo dorobku kulturalnego, egzotyka i folklor, wspaniałe krajobrazy, wreszcie liczące około 500 km wybrzeże - są znakomitym uzupełnieniem bazy turystycznej o wysokim standardzie. Na tej podstawie jest tworzony coraz atrakcyjniejszy produkt dla turystów. Dlatego właśnie wypoczynek na Cyprze możemy planować różnie, bowiem kraj ten oferuje prawie wszystko.

⁴ Marc Dublin, *Cypr - Praktyczny Przewodnik*, wyd. PASCAL 2000

ROZDZIAŁ III. Warunki rozwoju i charakterystyka ruchu turystycznego na Cyprze.

1. Ruch turystyczny.

Cypr od kilku lat należy do tych krajów śródziemnomorskich w których liczba turystów z Polski systematycznie wzrasta. W roku ubiegłym wyspę Afrodyty odwiedziło 26 tys. Polaków. Niezwykle strategiczne położenie wyspy sprawiało że w swojej historii budziła zainteresowanie wszystkich narodów chcących odgrywać poważną rolę w tym regionie. Tu krzyżują się szlaki morskie, niedaleko stąd do Ziemi Świętej, Egiptu, Turcji i wysp greckich.

Cypr zaczął się rozwijać jako kraj turystyczny dopiero w latach 60-tych. W 1965 roku przybyło na wyspę 33 tysięcy gości zagranicznych, natomiast w 1972 roku już 230 tysięcy.

Rozwój turystyki na wyspie w latach 70-tych zahamowała inwazja turecka i bojkot ośrodków turystycznych w tureckiej części Cypru przez społeczność międzynarodową.

Przez środek doliny Mesaoria przebiega dzieląca Cypr, a także Nikozję-Zielona Linia.

W stolicy znajduje się jedyne przejście graniczne dla cudzoziemców. Turyści chcąc przekroczyć granicę muszą okazać paszport.

"W 1997 roku Cypr odwiedziło 2100 tys. turystów, a wpływy dewizowe z turystyki zagranicznej osiągnęły 1,8 mld. USD. Stosunkowo wysoki jest wskaźnik na jednego turystę (822 USD). Ponieważ Cypryjczycy wydają na turystykę zagraniczną zaledwie 230 mln. USD, bilans turystyczny jest zdecydowanie dodatni .

Turystyka jest na Cyprze jedną z najważniejszych gałęzi gospodarki - stanowi aż 64% eksportu usług i 23,5% Gospodarki Narodowej Brutto.

Na Cypr przybywają głównie Europejczycy (Brytyjczycy-30% , Szwedzi 4%, Niemcy 9%), obywatele Bliskiego Wschodu oraz USA".⁵ Głównym celem przyjazdów jest wypoczynek, który stanowi - 90%, odwiedziny u rodzin - 7%, oraz podróże służbowe ok. 3%. Przyjazdy koncentrują się w miesiącach letnich (ponad 35%), średni okres pobytu jednego turysty wynosi ponad 11 dni.

⁵ Praca zbiorowa pod redakcją Zygmunta Kruczka, *Kraje Pozaeuropejskie - Zarys Geografii Turystycznej* Kraków 2000

Większość turystów przybywa na Cypr drogą lotniczą.

Kraj prowadzi od lat bardzo intensywną promocję turystyczną na rynku europejskim i amerykańskim.

2. Rozkład czasowy ruchu turystycznego.

Czas trwania przyjazdów turystycznych związany jest przede wszystkim z zasobami wolnego czasu jakim dysponują turyści, a dopiero później z atrakcyjnością miejsca wypoczynku, zagospodarowaniem turystycznym itp., badania dowodzą, że w regionach o wysokich walorach turystycznych i dominacji turystyki wypoczynkowej oraz leczniczej, czas pobytu turystów jest dłuższy niż w miejscach o dominacji innych typów turystyki (np. poznawczej), kongresowej a zwłaszcza handlowej. Zarówno w turystyce krajowej jak i międzynarodowej istnieje zjawisko sezonowości, czyli nierównomiernego natężenia ruchu turystycznego w skali roku. Innym powodem występowania zjawiska sezonowości może być organizacja pasażerskiego ruchu lotniczego.

Jest to spowodowane tym, że coraz większe znaczenie dla turystyki międzynarodowej mają czartery, ze względu na niższą cenę przelotu niż w przypadku lotów rejsowych.

3. Sezonowość ruchu turystycznego.

Położenie Cypru w śródziemnomorskiej części Bliskiego Wschodu gwarantuje doskonałe warunki do wypoczynku o każdej porze roku.

W zimie i na początku wiosny wyspę odwiedzają miłośnicy ptaków i obserwatorzy przyrody. W miesiącach zimowych spadają obfite deszcze, wyczarowując zieloną prerię na centralnej równinie Mesaoria.

Przyjazd poza sezonem letnim to dodatkowa korzyść w postaci zniżek i rabatów. Okres ten wykorzystywany jest przez hotelarzy między innymi do odnawiania i przygotowywania ośrodków do jeszcze lepszego funkcjonowania w nadchodzącym sezonie. Sezon na Cyprze trwa od kwietnia do października, właśnie wtedy przyjeżdża tu najwięcej turystów. Upały zaczynają się w maju; od czerwca do sierpnia temperatury przekraczają 30 stopni na wybrzeżu, a w głębi wyspy dochodzą nawet do 38 stopni. Być może dlatego w tym okresie głównie można spotkać ludzi młodych, mogących długo przebywać na palącym słońcu. Ludzie starsi i nie lubiący

zbyt wysokich temperatur upodobali sobie miesiące września, października czy też maja lub kwietnia, kiedy nasłonecznienia sięga około 10 godzin, a temperatury oscylują w okolicach 28 stopni co pozwala na równie atrakcyjny wypoczynek. Przed spiekotą można schronić się w Górach Troodhos, które zapewniają odżywczy chłód i względny spokój. Za pełnię sezonu na wyspie można uznać miesiące od czerwca do września - wyspa tętni wtedy życiem. W lipcu i sierpniu lepiej wybrać się na północ, gdzie zwrócone w stronę morza zbocza wzgórz Kyrenii odświeża wilgotny morski wiatr.

Gdy rozpoczyna się czarująca cypryjska jesień, woda w morzu jest najcieplejsza, wycieczki górskie zyskują dzięki niezmienniej pogodzie, a powietrze nasycone jest ciężkim zapachem winogron.

4. Charakterystyka bazy noclegowej.

Baza noclegowa według Światowej Organizacji Turystyki oznacza "obiekt noclegowy, który oferuje podróżnemu nocleg w pokoju lub innym pomieszczeniu, przy czym liczba oferowanych miejsc musi być większa niż pewne określone minimum, a ponadto nie chodzi o zakwaterowanie pojedynczej rodziny; wszystkie miejsca w obiekcie muszą podlegać jednolitemu zarządowi na zasadach komercyjnych nawet jeśli nie ma on charakteru dochodowego".⁶ Każde państwo ma jednak prawo do określenia wspomnianego w definicji minimum liczby miejsc.

Do ważniejszych obiektów bazy noclegowej zaliczane są hotele i inne obiekty hotelarskie. Są to obiekty "podzielone na pokoje, których liczba przekracza określone minimum, podlegające jednolitemu zarządowi i świadczące pewne usługi w tym usługi w pokojach, codzienne śłanie łóżek i mycie urządzeń sanitarnych..."⁷

Inne obiekty z bazy noclegowej to tzw. wioski wakacyjne. Od hoteli różnią się sposobem zagospodarowania terenu (zwykle składa się z kilku lub kilkunastu bungalowców, basenów, obiektów sportowo-rekreacyjnych itd.), bardzo często niższą ceną noclegu, jak również o wiele skromniejszym zakresem świadczeń - niektóre nie posiadają swojej bazy gastronomicznej. Ten typ baz szczególnie często wykorzystywany jest przez rodziny z dziećmi, które przy wyborze miejsca nie kierują się wyłącznie walorami turystycznymi, ale również niską ceną. Obok wspomnianych wyżej obiektów, w skład bazy noclegowej wchodzi schroniska, domy wycieczkowe i

⁶ Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO, ONZ-WTO, Warszawa 1995

⁷ Tamże

różne inne obiekty o niskim standardzie usług, przeznaczone głównie do obsługi ruchu krajoznawczego.

Na Cyprze jest wiele możliwości zakwaterowania. Standard miejsc noclegowych obejmuje wszystkie kategorie od pięciogwiazdkowych, luksusowych hoteli do tanich zajazdów, gospód i schronisk młodzieżowych. Noclegi oferują nawet niektóre klasztory. Standard hoteli jest kontrolowany przez Cypryjską Organizację Turystyczną (CTO), która wydaje licencje. W ostatnich latach na Cyprze wybudowano wiele nowoczesnych hoteli. Turyści znajdą z pewnością hotel odpowiedni zarówno pod względem położenia jak i ceny. Cypr posiada dobrze rozwiniętą i o wysokim standardzie bazę noclegową.

W ciągu ostatnich 10 lat liczba miejsc noclegowych wzrosła 150% , w rejonie Limassol i Larnaki przekroczono już dopuszczalne normy pojemności turystycznej. Aktualnie zachęca się do inwestowania w bazę turystyczną wewnątrz wyspy.

Większość turystów przyjeżdża na Cypr w grupach zorganizowanych, dla których zakwaterowanie rezerwuje wcześniej biuro podróży. Nie oznacza to jednak, że zwiedzanie wyspy na własną rękę jest niemożliwe. Choć na południu liczba miejsc noclegowych wyraża się w setkach tysięcy, wynajęcie pokoju bez rezerwacji stanowi problem ; jedynie w latach 1993-1996 Cypr odwiedziło niewielu turystów. Na północy baza turystyczna obejmuje około 60 obiektów. Są to zarówno hotele z pełną obsługą, jak i domy wypoczynkowe, w których wykupuje się noclegi bez wyżywienia.

Północny Cypr przyciąga rocznie 30 tysięcy turystów, głównie z krajów anglojęzycznych - znacznie mniej, niż część południowa. Wiele ośrodków wypoczynkowych na północy, to hotele, które niegdyś należały do Greków cypryjskich, a po 1974 roku zostały wydzierżawione nowym właścicielom przez rządową Turecką Korporację Rozwoju Turystyki na Cyprze.

Pokoje z łazienką oferują wszystkie hotele co najmniej jednogwiazdkowe i niektóre obiekty o niesprecyzowanej kategorii. Najczęściej wraz z noclegiem hotel proponuje gościom śniadanie kontynentalne.

W związku z postępującym wyludnieniem niektórych atrakcyjnych wsi w rejonach górskich w połowie lat 90 - tych powstało Cypryjskie Stowarzyszenie Agroturystyki (CAC), działające pod kierunkiem Cypryjskiej Organizacji Turystycznej. Jego zadaniem jest opieka nad odnawianiem starych budynków, położonych głównie u podnóża Troodos., w których utworzono ośrodki agroturystyki. Celem jest ściąganie turystów do omijanych przedtem wiosek, co stałoby się impulsem do

rozwoju terenów rozrzuconych w okolicach Pafos, Limassolu i Larnaki. Obecnie działa ponad 40 takich ośrodków - wiejskich domów lub gospód, w których można wynająć pokój lub mieszkanie z kuchnią. Ta forma zakwaterowania jest ciekawa i godna polecenia, choć ośrodków jest niewątpliwie zbyt mało.

Cypryjskie pensjonaty w niektórych większych miastach południa, niektórych kurortach Troodos, w Pafos i Larnace zapewniają przyzwoity standard.

CTO nie przyjmuje do wiadomości istnienia domów prywatnych, wynajmujących pokoje bez zezwolenia, a także hoteli niskiej kategorii pozbawionych odpowiedniego certyfikatu. CTO nie bierze żadnej odpowiedzialności za usługi. Podobnie jest z nie rejestrowanymi pokojami w prywatnych domach na wsi, które można znaleźć przeważnie we wsiach okręgu Pafos oraz na terenach pogórza Troodos, po obu stronach masywu. Warto przyjąć zaproszenie ludności wiejskiej, aby przyrzeć się z bliska ich codziennemu życiu. Bardziej gościnne rodziny uraczą turystę wieczornym posiłkiem, który na pewno okaże się smaczniejszy, niż potrawy z grilla w najbliższej knajpce.

W północnej części turyści mają niewielki wybór, gdyż bazę noclegową cechuje tu przewaga skrajności w postaci ekskluzywnych ośrodków, a hotele o średnim standardzie często nie mają wolnych miejsc, ponieważ wszystkie zarezerwowane są przez biura podróży.

Resort turystyki północnego Cypru nadzoruje działalność hoteli i ustalone przez nie ceny, ale w praktyce sprawy toczą się poniekąd własnym trybem. Ostatnio sytuacja uległa pogorszeniu, gdyż północny Cypr stał się ulubionym celem wycieczek dla amatorów seksu i hazardu z Turcji.

Po obu stronach Zielonej Linii pojawia się coraz więcej domów wypoczynkowych, których klienci muszą sami zadbać o wyżywienie. Należą do nich wille bliźniacze i nieco mniej atrakcyjne apartamenty turystyczne, zwane również "apart - hotel".

Najlepsze obiekty tego typu na południu skupiły się w okręgu Pafos oraz wokół Larnaki i Aya Napy, natomiast na północy Cypru znajdują się one wyłącznie w Kyrenii i okolicach.

Bez wątpienia Cypr należy do krajów przemierzanych wzdłuż i wszerz przez turystów noszących cały dobytek w plecaku. Mimo wszystko tutejsza baza turystyczna uwzględnia również potrzeby podróżnych cierpiących na chroniczny brak gotówki.

Wśród schronisk młodzieżowych wyróżniają się niektóre obiekty Międzynarodowego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych i pewne schroniska prywatne, a na południu można spotkać atrakcyjne pola namiotowe.

IV. ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO

1. RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ

1.) **Kierunki wyjazdów zagranicznych** ludności Cypryjskiej oraz liczba podróżujących w latach 2002-2006(w tys.) . Liczby w nawiasach oznaczają zmiany procentowe.

	2002	2003	2004	2005	2006
Wszystkie wyjazdy	744 167 (8,8)	737 309 (-0,9)	859 454 (16,6)	913 820 (6,3)	932 116 (2,0)
Kraj docelowy					
Grecja	306 616 (11,2)	317 256 (3,5)	366 279 (15,5)	390 314 (6,6)	398 877 (2,2)
Wielka Brytania	89 466 (7,7)	96 975 (8,4)	111 311 (14,8)	127 732 (14,8)	157 021 (22,9)
Rosja	50 750 (7,9)	43 924 (-13,5)	39 492 (-10,1)	39 746 (0,6)	39 936 (0,5)
Egipt	21 427 (45,7)	15 473 (-27,8)	20 344 (31,5)	16 494 (-18,9)	11 655 (-29,3)
Izrael	11 621 (3,4)	9 237 (-20,5)	13 585 (47,1)	18 041 (32,8)	17 155 (-4,9)
Liban	22 387 (-12,5)	23 902 (6,8)	37 820 (58,2)	27 038 (-28,5)	17 764 (-34,3)
Syria	19 509 (37,3)	29 505 (51,2)	40 693 (37,9)	29 554 (-27,4)	18 146 (-38,6)

Źródło: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/transport_en/transport_en?OpenDocument

Od roku 2002 do 2006 liczb wyjeżdżających za granicę Cypryjczyków stale rosła, za wyjątkiem roku 2003 kiedy zanotowano spadek o 0,9 %.

Najchętniej i najczęściej odwiedzanym krajem przez ludność Cypryjską jest Grecja. Od 2002 roku liczba wyjeżdżających do Grecji od 2002 roku rosła. Natomiast

z krajów wymienionych w tabeli najrzadziej odwiedzanym krajem jest Izrael. Jednak od 2004 roku liczba odwiedzających ten kraj również wzrasta.

2.) Cel wyjazdów zagranicznych w latach 2002-2006 (w %)

Cel	2002	2003	2004	2005	2006
Wypoczynek	62,7	63,0	65,5	64,1	64,2
Interesy	24,0	22,3	21,0	21,3	20,4
Nauka	11,1	12,7	11,1	11,9	13,1
Inne	2,2	2,0	2,4	2,7	2,3

Źródło: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/transport_en/transport_en?OpenDocument

Głównym motywem wyjazdów Cypryjczyków są wyjazdy wakacyjne w celach wypoczynkowych (ponad 60% podróżujących)). Najmniej osób wyjeżdża w celach innych niż zamieszczone w tabeli. Dość duże znaczenie ma również turystyka biznesowa (ponad 20% podróżujących).

3.) Struktura wiekowa podróżujących Cypryjczyków w latach 2002-2006 (w %)

Wiek	2002	2003	2004	2005	2006
15-24	20,0	21,3	18,9	19,2	20,5
25-44	46,3	45,8	45,9	45,5	43,5
45-64	27,8	26,4	28,6	28,6	29,1

Źródło: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/transport_en/transport_en?OpenDocument

Najwięcej osób podróżujących mieści się w przedziale wiekowym od 25 do 44 lat. Najmniej zaś z przedziale 0d 15 do 25 lat.

4.) Płeć podróżujących Cypryjczyków w latach 2002-2006 (w %)

Płeć	2002	2003	2004	2005	2006
Mężczyźni	50,2	49,5	47,6	44,0	44,6
Kobiety	49,8	50,5	52,4	56,0	55,4

Źródło: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/transport_en/transport_en?OpenDocument

Jak wynika z powyższej tabeli w latach 2002-2004 liczba kobiet i mężczyzn wyjeżdżających za granicę była bardzo zbliżona. W latach 2005-2006 liczba kobiet podróżujących wzrosła, co daje 10% przewagi nad mężczyznami.

5.) Najchętniej wybierany środek transportu przez ludność Cypryjską:

	2002	2003	2004	2005	2006
Transport lotniczy	3 008 345	2 934 861	3 136 433	3 340 250	3 348 049
Transport wodny	235 397	239 891	248 627	281 658	315 860
Razem	3 243 742	3 174 752	3 385 060	3 621 908	3 663 909

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/8C7BCABF20517DA3C2256D4000483F91/\\$file/TRANSPORT_AND_COMMUNICATION-EN-020807.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/8C7BCABF20517DA3C2256D4000483F91/$file/TRANSPORT_AND_COMMUNICATION-EN-020807.xls?OpenElement)

Spośród dwóch możliwych środków transportu zdecydowanie większym powodzeniem cieszy się transport lotniczy. Jest to bardzo duża przewaga gdyż z tego środka transportu korzysta rocznie ponad 3 miliony turystów (w 2003 roku spadek poniżej 3 milionów), natomiast z transportu wodnego średnio zaledwie ok. 250 – 300 tysięcy turystów. Jest to spowodowane tym, że w ostatnich latach ceny biletów lotniczych znacznie spadły. Ponadto czas podróży różniący te dwa środki transportu jest nieporównywalny.

2. RYNEK RECEPCJI TURYSTYCZNEJ

1.) Liczba przyjazdów turystów zagranicznych w latach 2002-2006 (w mln)

	2002	2003	2004	2005	2006
--	------	------	------	------	------

Wszystkie kraje	2 418 238	2 303 247	2 349 012	2 470 063	2 400 924
Europa (ogólnie)	2 283 625	2 180 228	2 226 228	2 334 392	2 273 688
Belgia	23 098	20 101	20 719	22 879	24 267
Niemcy	173 718	129 034	161 574	182 689	152 808
Grecja	93 225	110 226	133 407	130 156	126 768
Francja	29 545	31 419	46 798	52 783	37 779
Irlandia	56 654	61 571	44 292	52 711	47 463
Włochy	12 185	13 381	20 681	20 202	17 865
Wielka Brytania	1 337 646	1 347 043	1 332 852	1 391 849	1 360 136
Afryka (ogólnie)	13 296	12 537	9 982	13 047	11 446
Ameryka Pn. (ogólnie)	25 971	22 613	22 350	28 395	25 430
Ameryka Pd. i Śr. (ogólnie)	763	633	574	595	922
Azja (ogólnie)	85 235	77 556	78 394	81 536	76 011
Liban	15 203	16 993	14 575	13 762	11 442
Izrael	39 943	27 206	36 917	40 940	34 197
Australia i Oceania (ogólnie)	16 822	16 573	11 072	22 296	24 820

Źródło: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/transport_en/transport_en?OpenDocument

Jak widać w zamieszczonej powyżej tabeli najwięcej turystów przyjeżdża z krajów europejskich (ponad 2 miliony turystów rocznie). Spośród tych krajów największy procent turystów stanowi ludność z Wielkiej Brytanii (ponad 1 milion turystów rocznie), najmniejszy zaś z Włoch. Cypr cieszy się powodzeniem również wśród krajów Azjatyckich. Tu wyróżnić należy dwa kraje: Liban i Izrael. Najmniej

turystów odwiedza Cypr z Ameryki Południowej i środkowej: średnio ok. 700 tys. rocznie).

2.) Cel przyjazdów turystów zagranicznych w latach 2002 –2006 (w %).

Cel przyjazdu	2002	2003	2004	2005	2006
Wypoczynek	89,8	89,1	89,4	88,8	87,1
Interesy	5,4	5,5	5,9	5,8	6,3
Odwiedziny krewnych lub znajomych	4,6	5,3	4,5	5,1	6,6

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/\\$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement)

Głównym celem przyjazdów turystów zagranicznych jest wypoczynek i rekreacja (od 2002 roku ponad 80% wszystkich przyjazdów). Turystyka biznesowa oraz odwiedziny krewnych lub znajomych, stanowią zaledwie około 10% - 12% wszystkich przyjazdów.

3.) Najczęściej wybierany rodzaj zakwaterowania przez turystów zagranicznych (w %.)

Rodzaj zakwaterowania	2002	2003	2004	2005	2006
Hotele	43,4	43,5	45,4	46,8	48,0
Wille turystyczne	29,6	30,0	26,7	23,1	22,1
U znajomych lub rodziny	7,9	8,9	10,7	12,5	12,6
Prywatne domy	4,7	5,4	5,5	5,1	5,3
Inne	14,4	12,2	11,7	12,5	12,0

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/\\$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement)

Turyści zagraniczni jako rodzaj zakwaterowania najczęściej wybierają hotele (ok. 45%- 50%). Drugi co do kolejności rodzaj zakwaterowania pod względem

popularności wśród turystów stanowią wille turystyczne (średnio ok. 25%). Natomiast najrzadziej turyści nocują w kwaterach prywatnych (ok. 5%).

4.) Liczba noclegów turystów zagranicznych.

	2002	2003	2004	2005	2006
Kraj					
Anglia	8 519	7 924	7 659	7 811	7 368
Niemcy	1 466	1 050	1 289	1 470	1 185
Rosja	1 061	865	687	711	827
Szwecja	709	646	668	675	731
Grecja	176	179	236	231	218
Norwegia	459	509	473	423	469
Szwajcaria	505	289	320	292	258

Źródło: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/transport_en/transport_en?OpenDocument

5.) Rejony najczęściej odwiedzane przez turystów (w %).

Rejon	2002	2003	2004	2005	2006
Paphos and Polis	30,6	34,6	34,5	34,8	35,3
Paralimni	19,1	18,1	16,3	14,7	14,7
Ay. Napa	18,1	16,4	15,7	16,5	17,0
Lemesos	16,7	15,9	16,3	16,1	14,2
Larnaka	8,6	8,2	9,3	9,2	9,0
Lefkosia	2,8	3,2	3,6	3,4	4,6
Inne	4,1	3,6	4,3	5,3	5,2

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/\\$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement)

Największą popularnością wśród turystów cieszy się rejon Paphos and Polis. Rocznie ten rejon odwiedza ponad 30 % wszystkich turystów. Najrzadziej zaś odwiedzanym rejonem spośród wymienionych w tabeli jest Lefkosia – średnio ok. 3,5 % turystów.

6.) Liczba noclegów turystów w poszczególnych regionach geograficznych.

	2002	2003	2004	2005	2006
Lefkosia	220	182	219	215	252
Lemesos	2 868	2 519	2 418	2 339	2 129
Larnaka	1 184	997	1 108	1 197	1 102
Ammachostos	6 378	5 558	5 619	5 969	5 717
Pafos	5 352	5 065	5 199	5 193	5 089
Hill Resorts	157	137	153	146	150

Źródło: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/transport_en/transport_en?OpenDocument

7.) Rodzaj wyjazdu (w %)

	2002	2003	2004	2005	2006
Wyjazdy indywidualne	72,7	67,0	67,4	65,7	62,8
Wyjazdy zorganizowane	27,3	33,0	32,6	34,3	37,2

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/\\$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement)

Jak widać w zamieszczonej wyżej tabeli, turyści zagraniczni nie często korzystają z usług organizatorów imprez turystycznych. Większość turystów preferuje wyjazdy indywidualne. Jednak w ostatnich latach liczba ta zmalała. Od 2002 roku spadek o 10 %.

8.) Struktura wiekowa turystów odwiedzających Cypr (w%)

Wiek	2002	2003	2004	2005	2006
20 - 31	20,2	18,4	15,9	16,6	18,2
32 - 44	25,1	25,1	23,6	23,2	23,8
45 - 64	33,1	31,8	34,4	34,1	33,0

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/\\$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement)

Jak wynika ze statystyk najczęściej turystów odwiedzających Cypr mieści się w przedziale wiekowym od 45 – 64 lata (inaczej niż w przypadku podróżującej ludności Cypryjskiej). Najmniej zaś w wieku od 20 do 31 lat.

9.) Płeć turystów odwiedzających Cypr(w %)

	2002	2003	2004	2005	2006
Mężczyźni	48,3	47,2	45,6	44,9	46,2
Kobiety	51,7	52,8	54,4	55,1	53,8

Źródło:[http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/\\$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/96E6F9B9A37AD03DC225729600397491/$file/TOURISM_STATISTICS-9906-EN_e_130207.xls?OpenElement)

10.) Wydatki turystów zagranicznych na podstawie danych z sierpnia 2006 r. i sierpnia 2007 r (w funtach).

Kraj	Sierpień 2006			Sierpień 2007		
	Śr. Długość pobytu	Wydatki		Śr. Długość pobytu	Wydatki	
		Na 1 dzień	Na 1 osobę		Na 1 dzień	Na 1 osobę
Francja	8,9	392,9	44,1	8,8	445,2	50,6
Holandia	9,8	501,9	51,0	9,8	527,7	53,6
Niemcy	10,6	454,0	42,8	10,5	500,4	47,8
Włoch	9,5	482,6	50,7	9,0	434,2	48,4
Anglia	11,0	528,6	48,0	11,2	521,3	46,7
Irlandia	9,1	489,1	53,6	8,9	520,7	58,3
Dania	8,7	341,5	39,5	7,9	350,2	44,3
Grecja	10,1	219,4	21,7	10,0	270,4	27,1
Belgia	9,0	547,9	61,0	8,2	528,7	64,3
Norwegia	9,2	347,6	37,8	8,7	363,7	41,8
Szwecja	8,2	309,0	37,5	7,9	301,5	38,0
Finlandia	7,5	319,5	42,3	6,8	280,7	41,2
Austria	10,2	487,7	47,9	10,1	529,7	52,3
Szwajcaria	9,5	468,0	49,0	8,8	479,5	54,8
Rosja	10,4	580,2	55,6	10,3	625,6	60,7

USA	11,4	423,7	37,2	9,4	420,7	44,7
Izrael	4,2	202,0	48,4	4,3	258,2	60,4
Inne kraje	12,0	403,8	33,5	10,7	434,9	40,5
Średnia wszystkich krajów	10,3	475,2	46,2	10,2	488,1	47,9

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/C16E4310D5ED6E7AC225739300333AB6/\\$file/PER_CAP_&_DAILY_EXP-JANSEP07-EN_e_141107.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/C16E4310D5ED6E7AC225739300333AB6/$file/PER_CAP_&_DAILY_EXP-JANSEP07-EN_e_141107.xls?OpenElement)

Z zamieszczonej wyżej tabeli wynika, że w przypadku prawie każdego kraju (z wyjątkiem USA, Finlandii, Szwecji oraz Anglii) wydatki w sierpniu 2007 roku wzrosły z porównaniem do roku poprzedniego. Najwięcej pieniędzy zostawili na Cyprze Rosjanie. Następne kraje co do wysokości wydanych pieniędzy to Austria, Belgia, Holandia. Najmniej natomiast wydali mieszkańcy Grecji i Finlandii. Między długością pobytu, przez te dwa lata, nie zaszły duże zmiany. W 2007 roku średni czas pobytu turystów wynosił 10,2 dnia podobnie jak w roku 2006 – 10,3 dnia.

11.) Najchętniej wybierane środki transportu prze turystów zagranicznych.

<u>Środek transportu</u>	2002	2003	2004	2005	2006
Transport lotniczy	3 028 939	2 941 729	3 131 657	3 339 106	3 294 816
Transport wodny	234 883	241 200	249 502	281 129	361 664
Wszystkie	3 263 822	3 182 929	3 381 159	3 620 235	3 656 480

Źródło: [http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/8C7BCABF20517DA3C2256D4000483F91/\\$file/TRANSPORT_AND_COMMUNICATION-EN-020807.xls?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/8C7BCABF20517DA3C2256D4000483F91/$file/TRANSPORT_AND_COMMUNICATION-EN-020807.xls?OpenElement)

Podobnie jak wśród ludności Cypryjskiej także wśród turystów zagranicznych transport drogą powietrzną cieszy się największym powodzeniem. Ze środka transportu drogą wodną korzystało średnio ok. 250 tys. turystów (w latach 2002 – 2005), w roku 2006 liczba ta znacznie wzrosła (ok. 360 tys.). Natomiast drogą powietrzną od roku 2002 do 2006 podróżowało ponad 300 tys. turystów (za wyjątkiem roku 2003 kiedy odnotowano spadek poniżej 300 tys.).

V. Ekonomiczne znaczenie przyjazdów na Cypr.

1. Ekonomiczne znaczenie turystyki zagranicznej.

Wraz ze wzrostem tendencji unifikacyjnych na świecie, rośnie znaczenie turystyki, która bardzo sprzyja rozwojowi współpracy gospodarczej. Jest ona jedyną dziedziną gospodarki, w której nie budzą żadnych wątpliwości idee liberalizmu, integracji, wzajemnych dostosowań, harmonizacji wewnętrznych i zewnętrznych poczynąń. Rosnące wpływy z polityki wewnątrz krajowej i międzynarodowej, upowszechnianie podróży turystycznych jako nieodzownego elementu spożycia gospodarstw domowych (wzrost poziomu wykształcenia, ilość wolnego czasu, zamożność społeczeństw), stały rozwój transportu, oraz ciągły wzrost udziału usług w międzynarodowych obrotach gospodarczych, powodują, że turystyka umacnia swoją pozycję jednej z najprężniej rozwijających się dziedzin gospodarki.

Sytuacja ta budzi wiele nadziei (rozwój regionów słabo rozwiniętych gospodarczo, aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich, zwiększenie wpływów dewizowych, bądź pośredni wpływ ruchu wyjazdowego turystów na zwiększenie eksportu danego kraju, możliwość gospodarczego wykorzystania obszarów chronionych itp.), ale i wiele obaw (w przypadku zlekceważenia skutków omawianego zjawiska - zaburzenia gospodarcze i społeczne).

Wymiana turystyczna jest rodzajem wymiany międzynarodowej, jednak nie można przyrównać turystyki zagranicznej z eksportem i importem towarowym, bowiem byłoby to pewne uproszczenie. Zagraniczna wymiana towarowa jest szczegółowo zarejestrowana, zagraniczny obrót turystyczny natomiast nie może być ujęty statystycznie, ponieważ konsumpcja turystyczna dokonuje się w bądź w kraju recepcji, bądź też w drodze wywozu zakupionych dóbr konsumpcyjnych. Dobra te nie są zazwyczaj zarejestrowane przy przekraczaniu granicy - odnosi się to głównie do odwiedzających bez noclegowych - czyli przyjazdów jednodniowych. Jednak zgodnie z zaleceniami WTO, wpływy z jednej i drugiej formy ruchu zagranicznego traktowane są jako wpływy z turystyki zagranicznej.

Ze względu na ich poważny wpływ na saldo bilansu płatniczego niektórych krajów, aktywną i bierną postawę turystyczną (wyjazdy własnych obywateli za granicę lub przyjazdy cudzoziemców do danego kraju) zalicza się je do wpływów niewidzialnych - tzw. Invisible.

"Są to wpływy i wydatki wliczone do bieżącej części bilansu płatniczego, pochodzące z usług, inwestycji za granicą, transferów prywatnych i transakcji rządowych z innymi krajami ; wpływy i wydatki związane z międzynarodowymi podróżami i stanowiące wydatki w krajach odwiedzanych, reprezentują niewidzialny eksport i import i wykazywane są jako oddzielne pozycje. Zagraniczne wydatki transportowe włącza się do rachunku bieżącego razem z transportem." ⁸

W krajach o rozwiniętych funkcjach turystycznych dochody z turystyki stanowią źródło finansowania rozwoju społeczno - gospodarczego. Dlatego też ważnym miernikiem znaczenia turystyki zagranicznej w gospodarce narodowej jest stosunek wpływów z tej działalności do dochodu narodowego. Przyjęto zasadę, że gdy stosunek ten jest wyższy od jednego procenta, to wpływy z turystyki zagranicznej są odczuwalne dla gospodarki narodowej.

Wykładnikiem znaczenia zagranicznej turystyki przyjazdowej może być udział turystyki zagranicznej w Produkcie Krajowym Brutto - PKB. Jak by się mogło zdawać, kraje o najwyższym poziomie dochodów z turystyki zagranicznej rzadko jednak notują wysoki udział wpływów dewizowych z turystyki w PKB.

Państwem mającym największe wpływy z turystyki zagranicznej w PKB są Stany Zjednoczone - 58 575 tys. USD, co stanowi 0,8% PKB tego kraju, potem są Włochy - 28 505 tys. i Francja - 27 510 tys. Największy udział procentowy w PKB z turystyki ma Austria - 6,7%, Hiszpanie - 4,3%, Portugalia - 4,4% . Pozycje przychodowe bilansu płatniczego, których źródłem jest sprzedaż usług za granicą, dochodu majątku trwałego posiadanego za granicą lub dochody z należności zagranicznych, określane są jako eksport niewidzialny. ⁹ Zaliczane są do niego wpływy z tytułu frachtów, ubezpieczeń, patentów, licencji, usług technicznych i bankowych, dywidend, itp. To właśnie przez turystykę zagraniczną bilans płatniczy prowadzony jest do aktywacji lub pasywacji. Do importu niewidzialnego zalicza się wyjazdy zagraniczne, ponieważ jest to nabywanie usług za granicą, czyli zmniejszanie popytu wewnątrz kraju. Zjawisko to jest niekorzystne jeśli powoduje spadek dochodowości przemysłu, lub pogłębiania się luki turystycznej. Zgodnie z

⁸ S. Medlik. *Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*. PWN, Warszawa 1995

⁹ Patrz; Kachniewska Magdalena, *Ekonomiczne znaczenie turystyki zagranicznej*, Rynek turystyczny nr 7/97

S. Wodejką, luka ta nie oznacza całkowitego braku turystów, ale nie wystarczająca liczbę przyjezdnych w stosunku do istniejącego potencjału turystycznego. Określenie to najczęściej używane jest w stosunku do ruchu przyjazdowego z Zachodu.

Turystyka wyjazdowa podobnie jak import towarów powoduje odpływ dewiz. Zjawisko to może mieć pozytywne znaczenie jeśli dewizy dostarczone państwu recepcyjnym wrócą do kraju w formie efektywnego popytu na jego eksport tradycyjny lub turystyczny. Jest to możliwe, gdy państwo wysyłające ma bogactwa naturalne i przemysł, mogące stać się przedmiotem eksportu. W innym wypadku turystyka wyjazdowa oznaczała będzie tylko odpływ dewiz. Wydatki turystów zagranicznych, czyli eksport turystyczny.

Wydatki turystów zagranicznych, czyli eksport turystyczny, powiększają globalny popyt wewnętrzny i inicjują ożywienia gospodarcze - zwiększenie zatrudnienia, produkcji, wzrost dochodów i płac. Do czynników osłabiających efektywność eksportu turystycznego należą, wg S. Wodejki: kapitałochłonność i importochłonność produktu turystycznego, masowe nabywanie produktów przez turystów, co pobudza produkcję, ale może być także zjawiskiem negatywnym jeśli zdolności produkcyjne są ograniczone, niebezpieczeństwo wystąpienia lub pogłębienia braku równowagi rynkowej, udział kapitału obcego przy wytwarzaniu produktu turystycznego, koszty likwidacji ewentualnych strat wynikających z chłonności turystycznej.¹⁰

Innym czynnikiem obniżającym korzyści z rozwoju turystyki przyjazdowej jest ciągła konieczność zwiększania importu dóbr i usług nabywanych przez turystów, gdy oferowane dobra krajowe nie reprezentują pożądanej jakości, bądź jest ich po prostu za mało. Zjawisko to może mieć również charakter pośredni - gdy zaspokojenie potrzeb turystów jest możliwe przez produkt krajowy, ale korzystający z importowanych surowców, półfabrykatów czy też dóbr gotowych. Wynika tu też problem zaspokojenia ciągle rosnącej konsumpcji w kraju recepcyjnym, bowiem popyt tych ludzi zostaje pobudzony przez styl cudzoziemców - jest to konsumpcja naśladowcza. Również poprzez wydatki na zagraniczną propagandę turystyczną oraz wynagrodzenia zagranicznych czynników produkcji - dochody inwestorów, wynagrodzenia zagranicznego personelu powodują obniżenie wpływów z tytułu eksportu niewidzialnego.

ZAKOŃCZENIE

Sześć rozdziałów tej pracy to namiastka tego wszystkiego czym jest Cypr. Wplatany w wiry historii od czasów Afrodyty do konfliktów na tle religijnych między społecznościami grecko - tureckimi. W mojej pracy przybliżyłam zarówno historię, kulturę, jak i wygląd dzisiejszego Cypru oraz zanalizowałam jak wyglądał rynek turystyczny w ostatnich latach. Szczególny czar wyspy Afrodyty nietrudno dostrzec patrząc na takie miasta jak; Nikozja, Pafos czy Limassol gdzie można spotkać mężczyzn grających w tryktraka lub tawalii - tradycyjne gry cypryjskie lub rozprawiających przy szklaneczce OUZU lub KOMANDARII o polityce - wszechobecnym temacie na wyspie. Ten wiatr historii zderza się z przepychem rozrywki Ayia Napa - śródziemnomorskiej stolicy rozrywki i nocnych klubów w których młodzież z całej Europy spędza swoje najpiękniejsze lata.

Dowiodłam jak duże znaczenie ma turystyka w teraźniejszej gospodarce. Turystyka jest źródłem bez dna które dobrze wykorzystane jest w stanie utrzymać niejedną gospodarkę na godnym poziomie. Niejeden kraj powinien brać przykład z Cypru, który to "źródło" wykorzystuje w sposób racjonalny i efektywny i czerpie z tego mnóstwo korzyści. Jak wynika ze statystyk dotyczących przyjazdów turystów zagranicznych oraz podróży ludności miejscowej, rynek turystyczny Cypru rozwija się w jak najlepszym kierunku. Przez ostatnie lata popularność Cypru znacznie wzrosła. Dzisiejszy świat pokonał bariery odległości co widzimy na przykładzie ruchu turystycznego występującego na wyspie. Uważam, że rozwój turystyczny Cypru nie zatrzyma się w miejscu. Z roku na rok statystyki będą się zmieniać z tendencją wzrostową. Sama eliminacja barier nie jest miarą cypryjskiego sukcesu ponieważ składa się on z wielu czynników - promocji, oryginalności, kolebki kulturowej oraz klimatu.

Bibliografia:

- Alkorn J., *Marketing w turystyce*, PWN , Warszawa 1995r.
- Dublin M., *Praktyczny przewodnik, Cypr*, PASCAL 2000r.
- Kachniewska M., *Ekonomiczne znaczenie turystyki zagranicznej*, Rynek Turystyczny
- S.Medlik.*Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*.PWN,Warszawa 1995
- Kowalczyk A., *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2000r.
- Cypr, *Wydawnictwo Wiedza i Życie*, Warszawa 1997r.
- Wodejko S., *Ekonomiczne znaczenie turystyki*, Maszynopis SGH, Warszawa.
- Terminologia turystyczna, zalecenia WTO, ONZ-WTO, Warszawa 1995r.

Strona internetowa:

<http://www.mof.gov.cy>